

A munkához való viszonyulás vizsgálati tapasztalatai

Az általános iskolai nevelőmunkát meghatározó feladatrendszer egyik fontos eleme a munkára nevelés, „... a tanulók munkakultúrájának megalapozása, kötelességtudatuk fejlesztése, a rendszeres, pontos, fegyelmezett feladatvégzés szokásainak alakítása, a fizikai és szellemi munka sajátos követelményeinek megismertetése, gyakoroltatása”. (Az általános iskolai nevelés és oktatás terve. 1978. I. köt. 16.)

Munkára, munkakultúrára csak munkával nevelhetünk. Az általános iskolai tanuló legfontosabb munkája a tanulás, ezért a tanulást a munkára nevelés alapvető területének tekintjük. A munkára, a későbbi társadalmi munkamegosztásban való részvételre történő felkészítő munkában alapvető, de nem elegendő tanulói tevékenység a tanulás. Szervesen egészíti ki az önkiszolgáló és ügyeleti tevékenység, a közhasznú társadalmi munka és a termelőmunka. Az eredményes munkára nevelés feltételezi e tevékenységek gondos előkészítését, irányítását mind a szaktanárok, mind az osztályfőnökök részéről. „Az általános iskolai nevelés és oktatás terve” az osztályfőnöki munka szerves részének tekinti a tanuláshoz és a munkához való helyes viszony kialakítását, ezt segíti – többek között – az osztályfőnöki óra „Tanulás és munka” című témaköre is. Az osztályfőnök gyakran nem elégedhet meg a tanulók tanuláshoz és munkához való viszonyulásának megfigyelésével, a nyújtott teljesítmények vizsgálatával. Alaposabb megismerést tesz lehetővé egy-egy attitűdvizsgálat.

Munkánkban arra keresünk választ, hogy az orosházi József Attila Általános Iskola 8. c osztályában milyen a tanulók viszonyulása a munkához (a tanuláshoz; az önkiszolgáló és ügyeleti tevékenységhez; a termelő- és a társadalmi munkához). Vizsgálatunkhoz tevékenységlistát és kérdőívet használtunk fel. A tanulók a tevékenységlistán ötfokozatú értékskálán jelölték a fenti tevékenységcsoportokba tartozó konkrét tevékenységekkel kapcsolatos viszonyukat. Az öt fokozat: nagyon kedvezem (+2), általában kedvezem (+1), nem tudom eldönteni (0), nem túlzottan kedvezem (-1), nem kedvezem (-2). A tevékenységek:

Tanulás:

1. Tanulás az órán.
2. Otthon tanulás.
3. Szakköri munka.
4. Sportolás az iskolában.

Önkiszolgáló és ügyeleti tevékenység:

5. Hetesi feladatok ellátása.
6. Iskolai ügyeleti munka.
7. Az osztályterem rendjének, tisztaságának biztosítása.
8. Az osztályterem szépítése,
9. Az udvar, a sportpálya tisztaságának és rendeltetésszerű használatának biztosítása.

Közhasznú társadalmi munka:

10. Az óvodások és kisdobosok patronálása.
11. Idősek pártfogása.
12. Hasznos anyagok gyűjtése (pl.: vas, papír, rongy stb.).
13. Az iskola környékének gondozása.
14. Közterületek, parkok, játszóterek gondozása.

Termelőmunka:

15. Őszi mezőgazdasági munka.
16. Nyári szünetben végzett mezőgazdasági munka.
17. Szellemi munkát igénylő nyári munka.
18. Nyáron végzett fizikai munka.

A munkához való viszonyulás megismeréséhez fontos információt jelent a konkrét munkavégzés. Erre vonatkozó kérdéseink: „Sorold fel, hogy ebben a tanévben milyen társadalmi munkát végeztél! Húzd alá azt a három tevékenységet, amelyet a legszívesebben végeztél! A hetedik osztály befejezése után – a nyári szünetben – hol dolgoztál? Milyen munkát végeztél?”

A vizsgálat tapasztalatai

A vizsgálati adatok feldolgozása során meghatároztuk – az osztályra vonatkozóan – egy-egy tevékenységcsoportba tartozó tevékenységek pontértékeit (az attitűd mérőszámot). Az attitűd mérőszámot osztottuk az osztálylétszámmal, így megkaptuk az attitűd-átlagot, amely alapján következtethettünk a tanulók tanuláshoz, munkához való viszonyulására. Az attitűd-átlag segítségével rangsoroltuk a különböző tevékenységeket. Így az első csoportban a legmagasabb értékkel a sport került az első helyre, az attitűd-átlag 1,49. (Megjegyezzük, hogy az átlagok +2 és -2 közötti értéket vehettek fel). Sokan szeretik a szakköri munkát (0,95). Sajnos, a *tanóriai tanulás* az utolsó helyen áll, attitűd-átlaga 0,15. Ez az átlag 22 pozitív, 17 negatív és 2 közömbösséget tükröző választ takar. A jeles és jó tanulók 65 százaléka adott pozitív, 27 százaléka negatív és 8 százaléka közömbösségre utaló választ. A közepes tanulók többsége nem szeret tanulni.

Nem kedvelt az *otthoni tanulás* sem, attitűd-átlaga 0,20. Nagyon szeretik viszont a *sportot* (1,49), és sokan kedvelik a *szakköri munkát* (0,95).

Az *önkiszolgáló tevékenységek* közül a legkedveltebb az osztályterem szépítése (1,27), az osztályterem rendjének, tisztaságának megőrzése (0,88), az udvar, a sportpálya tisztaságának és rendeltetészerű használatának biztosítása (0,76). Míg a tanulók többsége szívesen dolgozik osztályáért, addig a hetesi tevékenységet kevesen szeretik (0,17). Sokan kedvelik viszont az iskolai ügyeleti munkát (0,80).

Ha a tanulók *társadalmi munkához* való viszonyulásának jellemzőit vizsgáljuk, megállapítható, hogy szinte valamennyi tevékenység közkedvelt. Attitűd-átlag alapján kialakult rangsor: hasznos anyagok gyűjtése (1,61); idősek pártfogása (1,27); iskola környékének gondozása (1,02); kisebbek patronálása (0,95), közterületek, parkok, játszóterek gondozása (0,85). A munkaszeretet igazi értékmérője a tényleges munkavégzés, ez a társadalmi munkára is vonatkozik. Arra a kérdésre, hogy 1982/83-as tanévben milyen konkrét társadalmi munkát végeztek a tanulók, a következő válaszokat kaptuk (jelölve azok gyakoriságát is):

- hulladékgyűjtés	25,97%
- udvarrendezés	17,53%
- lakótelepi munka	17,53%
- osztálytakarítás	12,34%
- takarítás	8,44%
- fásítás	5,84%
- parkrendezés	3,25%
- iskolatakarítás	3,25%
- lépcsőtakarítás	1,30%
- kisdobosok segítése	1,30%
- dekoráció	1,30%
- iskola körüli kerti munka	0,65%

A tanulók által felsorolt tevékenységek közül a legkedveltebbek: a hulladékgyűjtés, a lakótelepi munka, a takarítás, az udvarrendezés és az osztálytakarítás. E válaszok alapján megállapítható, hogy az osztályközösség gazdag tevékenységrendszere, a közösen végzett társadalmi munka élménye a legfőbb forrása a társadalmi munka iránti pozitív attitűd kialakulásának.

A munkára nevelés fontos területe — mint már szóltunk róla — a *termelőmunka*, melynek végzésére az őszi mezőgazdasági és a nyári diákmunka is kínál lehetőséget. Az őszi mezőgazdasági munka — az összes tevékenység közül a legmagasabb attitűdértéket kapta (1,68). A tanulók szeretik a mezőgazdasági munkát, ez vonatkozik a nyári mezőgazdasági munkára is (1,46). Pozitívan viszonyulnak a nyári fizikai munkákhoz is (1,22), ugyanakkor az osztály többsége nem szívesen végezne a nyári szünetben szellemi tevékenységet igénylő munkát (0,22). A mezőgazdasági munka iránti pozitív attitűdöt bizonyítja az a tény, hogy 1982 nyarán az osztály 61 százaléka dolgozott, és valamennyien a mezőgazdaságban.

Mielőtt röviden összegeznénk tapasztalatainkat, jeleznünk kell, hogy e vizsgálat egy komplex vizsgálat része, amely a fentiekén túl vizsgálta:

- a tanuláshoz való viszonyt befolyásoló tényezők közül a tanítás-tanulás tartalmát, módszereit, szervezeti és munkaformáit;
- a tanuláshoz és munkához való viszonyt kifejező erkölcsi tulajdonságokat;
- a tanulás és a társadalmi munka motívumait;
- a tanulói aktivitást tanulásban és társadalmi munkában;
- a tanulói teljesítményeket mindkét területen;
- a tanuláshoz és munkához való viszony és a teljesítmények közötti korrelációt, a tanuláshoz és a munkához való viszonyt és az aktivitást.

Vizsgálatainkat összegezve megállapítható a 8. osztályos tanulók elég jelentős része nem kedveli a tanulást. Ez az érzelmi viszonyulás azonban — az osztályfőnök véleménye szerint — nem minden esetben tükröződik a tanórai munkában, az aktivitásban és a tanulói teljesítményekben. Ötfokozatú skálán (5, 4, 3, 2, 1) értékelve a tanulók aktivitását és teljesítményét, az osztályt jellemző aktivitás átlaga 3,27, a teljesítmény átlaga 3,29. Sajátos kettősség ez. A tanulók egy része nem szeret tanulni, mégis tanul. Miért? A választ a tanulás motívumainak vizsgálata adja meg. A motívumok közül előtérbe kerül a tanulás jelentőségének, értékének felismerése („Azért tanulok, mert szükséges az általános műveltséghez”), a közeli és távoli célok megvalósítása („Azért tanulok, mert szeretném a jövőre vonatkozó terveimet megvalósítani”), a speciális érdeklődés és a kötelességtudat.

Pedagógiaiilag jól szervezett és irányított munka eredménye, hogy a tanulók *pozitívan viszonyulnak a termelő és közhasznú társadalmi munkához. Az attitűd-értékek mellett ezt igazolja a magas aktivitás-érték (3,78) és a nyújtott teljesítmény is. A munkavégzést alapvetően erkölcsi motívumok határozzák meg, elsősorban a közösségi érdek (lakóhely, iskola, osztály érdeke), az együttműködés, a segítségnyújtás öröme. Maga a tevékenység, a munkavégzés, annak eredményéhez való pozitív viszonyulás, a motívumrendszer fontos eleme. („Azért végzek társadalmi munkát, mert szeretek dolgozni”, „Azért végzek társadalmi munkát, mert boldog vagyok, ha látom a munkám eredményét.”) A tanulók tehát szeretik a munkát, s kötelességüknek érzik az erre való felkészülést, a tanulást.*